

ЗМ2 Самостійна робота №1 (2 год.)

Тема 1. Терміни і термінологія. Загальнонаукові терміни

Мета: розкрити зміст поняття «терміни з фаху», з'ясувати особливості термінів за напрямом підготовки; навчатись правильному вживанню слів-термінів у мовленні; виховувати культуру логічного підбору слів та виразів при спілкуванні.

Література:

1. Зубков М. Сучасна українська ділова мова. 2-ге видання, доповнене. Х.: Торсінг. 2012 – 448 с.

3. Шевчук С.В. Російсько-український словник ділового мовлення. — Русско-украинский словарь деловой речи. К.: Вища школа, 2008. — 487 с.

План

1. Терміни і термінологія за фахом.

2. Джерела, походження, способи творення термінологічної лексики.

Практичне завдання: підібрати по 10 термінів з фаху, навчитись їх розрізняти.

Студенти повинні:

знати особливості мови своєї професії, термінологію свого фаху, джерела поповнення лексики сучасної української літературної мови;

володіти літературною професійною мовою, користуватись термінологічними словниками та словниками іншомовних слів, правильно використовувати терміни свого фаху.

1. Терміни і термінологія за фахом.

Формування суспільства, розвиток науки та техніки, нові наукові відомості викликають потребу нових слів, які виникають на базі основного лексичного фонду мови або ж запозичаються з інших мов. Вони утворюються спонтанно або спеціалістами внаслідок потреби називати нові предмети та реалії, явища оточуючої дійсності та результати творчої діяльності людини. Утворення нових слів веде до збагачення та вдосконалення словникового складу мови.

Основні зміни, які відбуваються у мові, стосуються передусім **термінології**. За підрахунками дослідників, щонайменше 90 % нових слів належить саме до термінології.

Це пов'язано із безперервним розвитком науки, техніки та культури. **Термін** (лат. **terminus** – «рубіж, межа») – слово або словосполучення, що позначає поняття певної галузі науки, техніки тощо. *Основними ознаками терміну є: системність, наявність дефініції, тенденція до однозначності в межах свого термінологічного поля, тобто термінології певної галузі.* Зазначені ознаки наявні тільки в конкретних терміносистемах, але за їх межами термін втрачає вказані характеристики і стає загальноживаним словом. Слід також зазначити, що основна функція терміна – номінативна та що терміни у більшості випадках позбавлені емоційного забарвлення.

2. Джерела, походження, способи творення термінологічної лексики

Під час вивчення історичного розвитку лексики можна відмітити, що старі слова відходять на другий план або зникають зовсім, з іншого боку – йде поповнення словникового запасу. В результаті цих змін приріст слів завжди перевищує зменшення їх кількості. Нові слова в мові називаються неологізмами; ставши загальноживаними, закріпившись у мові, вони втрачають якість новизни і входять до основного словникового фонду. Слова основного словникового фонду різні за своїми джерелами. Походження слів у мові вивчає етимологія. Зміни в лексиці відбуваються постійно. Кожний період розвитку мови характеризується своїм словниковим складом, що об'єднує застарілі слова, які разом з іншими

словами, зрозумілими, але невживаними, утворюють пасивну лексику, і слова, які не лише розуміють, але і вживають, утворюють активну лексику.

З погляду плану змісту в лексиці виділяються: повнозначні та службові слова. Перші мають номінативну функцію, здатні виражати поняття і виступати в ролі членів речення; другі позбавлені цих ознак. Вживаються у лексиці також і абстрактні слова, тобто слова з узагальненим значенням. Далі йдуть синоніми, тобто слова, які близькі або однакові за значенням, але різні за звучанням. Потім – антоніми – протилежні за значенням слова. Розрізняються також і гіпоніми – слова, організовані за принципом підпорядкування значень.

З точки зору плану вираження у лексиці виділяються: 1) омоніми, слова, що однаково звучать, але не пов'язані за значенням; 2) омографи – слова, однакові за написанням, але різні за вимовою (наголосом або звуковим складом); 3) омофони – слова, різні за написанням, але однакові за вимовою; 4) омоформи – різні граматичні форми слів, що співпадають за звуковим складом.; 5) пароніми – слова, наближені за фонетико-графічним і морфемним складом. У кожній мові лексика диференціюється стилістично. Стилiстично нейтральні слова можуть вживатися в будь-якому стилі мовлення і складають основу словника. Інші слова – стилістично забарвлені – можуть бути обмежені певними типами мовлення, умовами мовного звертання або жанрами літератури.

Джерела поповнення лексики для різних мов різні. **В українській мові – це слов'янізми, професіоналізми, інтернаціоналізми, терміни, просторіччя, діалектизми, жаргонізми і т. ін.** Особливе місце у лексиці належить фразеологізмам, джерелами яких є фольклор, професійне мовлення, міфологія, художня література. Терміни та ідіоми – два протилежних за своїми властивостями пласти лексики. Перші, зазвичай, однозначні, абстрактні, стилістично й експресивно нейтральні; другі – конкретні, багатозначні, індивідуальні й експресивні. Кожна наука має свою систему понять, якій би мала відповідати рівноцінна система термінів. Протягом термінотворення треба дбайливо вибирати афікси та складати термінологічні сполучення зі зручних слів, враховуючи, перш за все, фонетичні закони та парадигматику конкретної мови.